

PIŠE: VLADIMIR GLIGOROV

Problemi i uslovi

Kosovo je srpski Holivud“
po Emiru Kusturici

Realnost nije mera
Mitropolit Amfilohije

Uslovi za učlanjenje u Evropsku uniju nisu se menjali od polovine devedesetih godina prošloga veka. Njihova primena jeste. Osnovni razlog je u tome što je Evropska unija manje u stanju da utiče na zemlje kad su već učlanjene, jer one tada, naravno, stižu glas i mogu da stave veto, jer se ključne odluke donose jednoglasno. Uz to, sistem trgovanja glasovima još uvek nije razvijen u Uniji, tako da zemlje koje se suprotstavljaju jednoj ili drugoj odluci ne trpe posledica te svoje nekooperativnosti. Zbog toga, Evropska unija sada tumači ispunjenje uslova strože nego što je to bio slučaj ranije, i to ne samo kada je reč o učlanjenju, već i kod širenja zone slobode kretanja, a valja očekivati da će tako biti i sa budućim proširenjima eurozone, kakogod da ona bude izgledala posle raspleta trenutne krize. Ovde nema potrebe ulaziti u pojedinosti o tome o kojim je uslovima reč, budući da je to dobro poznato. Ima smisla samo reći da se sada mnogo više pazi na to da buduće zemlje članice reše ključne, konstitucionalne probleme, kako unutrašnje tako i prema inostranstvu, a pre svega prema susedima, kako bi mogle da postanu punopravne članice Evropske unije. Tako da je, utoliko teži put približavanja Uniji, ukoliko zemlja ima veće i mnogobrojnije probleme. To se u javnosti tih zemalja vidi kao dodatno uslovljavanje, ali to je samo posledica nezadovoljstva činjenicom da su sada sužene mogućnosti da se Unija koristi kao sredstvo za rešavanje problema u sopstvenu korist. Kako je u ovom času samo preostali deo Balkana, gde spada i Turska na putu ka članstvu, svi primeri

za ovu promenu strategije integracije jesu naravno iz ove regije. Na primer, Kipar se često navodi kad je reč o učlanjenju koje prethodi rešenju teritorijalnog spora. Evropska unija je krenula sa pretpostavkom da je „internalizacija eksternih sukoba“ najbolji način da se ti sukobi reše sporazumno, a ne eventualnom vojnom konfrontacijom. Računalo se da je perspektiva integracije već sama po sebi dovoljan podsticaj da se otkloni rizik eventualne vojne konfrontacije, a samo članstvo učvršćuje saradnju i mirno rešavanje sporova. Cenilo se da su tako rešeni istorijski veoma teški sporovi, kako u zapadnoj, tako i u istočnoj Evropi, pa zašto ne bi tako bilo i na Balkanu ili, u ovom slučaju, na Kipru? Ispostavilo se da taj metod nije univerzalan. Potrebno je da zemlje žele da do rešenja dođu mirnim, političkim i, konačno pravnim putem, što nije, pokazalo se, u skladu sa političkom stvarnošću na Balkanu. Tako da je zajedno sa Kiprom uvezen i problem koji Evropska unija nikako ne može da reši. Štaviše, ona praktično i nema izbor nego da postepeno postane sredstvo ispunjenja interesa svoje zemlje članice, čak i ako je reč o njenim unutrašnjim problemima, a pogotovo kada je reč o odnosima za zemljama koje nisu članice. Isti problem se može videti i na primeru Makedonije. Opet, u ranijim slučajevima sporovi koji su, smatralo se, po mnogo čemu teži, recimo, kad je trebalo usaglasiti prava zemalja članica kao što su Nemačka i Italija na nadoknadu svojine, ili čak samo na pravo kupovine nekretnina u zemljama, u tom času nečlanicama, kao što su, na primer, Češka i

Slovenija, Evropska je unija bila u stanju da usaglasi njihove interese i da ne dela pristrasno ni prema jednoj od strana u sporu. To, za sada, nije nikako bilo moguće u slučaju spora Grče i Makedonije oko imena ove posledenje zemlje. Zapravo, Evropska unija je u najmanju ruku blokirana kad je reč o mogućnosti da utiče na razrešenje ovoga spora. Iz čega se jedino može izvući pouka da je na Balkanu bolje rešiti postojeće probleme pre nego što se neka zemlja integriše u Evropsku uniju. Jer se inače uvozi problem, a u postojećem ustrojstvu Unije ne postoji instrument za njegovo rešavanje. Ovo je razlog što se očekuje da Srbija, Kosovo i Bosna i Hercegovina reše sve unutrašnje i spoljne konstitucionalne probleme pre nego što se i učlane u Uniju. Poređenja radi, proces integracije Albanije za sada sledi istu proceduru kao i u slučaju većine zemalja srednje Evrope, ili sa istočnog Balkana (Rumunija i Bugarska). Ne očekuje se da će se sa integracijom Albanije preuzeti i neki njeni problemi sa susedima, pa sve uglavnom zavisi od toga kojom se brzinom ova zemlja institucionalno i politički menja. Sa Hrvatskom je bilo donekle različito, jer je na početku postojao problem politike prema Bosni i Hercegovini, a potom je problem bio i odnos prema Haškom tribunalu. Ocena je, međutim, da će Hrvatska igrati konstruktivnu ulogu u balkanskoj regiji i da će rešavati preostale, ili probleme koji mogu da iskrsnu u skladu sa dominantnom strategijom Evropske unije, dakle saradnjom i poštovanjem tuđih interesa, a ne silom i korišćenjem veta. Da li će u ova oba slučaja tako i biti, to, naravno, ostaje da se vidi. U međuvremenu se, doduše, menjaju i politički odnosi i ponašanja u Evropskoj uniji u tom smislu da se postepeno uspostavlja cena veta, što bi trebalo dodatno da disciplinuje zemlje članice. Ostaju dakle tri zemlje - Srbija, Bosna i Hercegovina i Kosovo - gde se ne može očekivati da će učlanjenje olakšati rešenje njihovih unutrašnjih i međusobnih problema, zbog čega se insistira na rešavanju tih problema pre nego što se krene putem približavanja i konačnog integrisanja. Jer, jednom kad se počne sa pregovorima o učlanjenju, oni mogu da se završe jedino članstvom - što čini sve eventualne zastoje, prekide i nesporazume veoma neugodnim, jer se ulazi u sukob i u udaljavanje, što je upravo suprotno cilju čitavog procesa. Ovo, naravno, kompromituje čitav proces, a ne truje samo međusobne odnose. Zbog toga, bolje je ne ulaziti u

taj rizik i gledati da se problemi reše pre nego što se sa precesom integracije ozbiljno počne, a to znači pre započinjanja formalnih pregovora. Problemi o kojima je reč su oni koje ne stvaraju odnosi sa Evropskom unijom, već su nezavisni od Unije, ili su nasleđeni, ili se može predvideti da će se otvoriti približavanjem Uniji. Jasno je da unutrašnje problemi u Srbiji nisu nastali delanjem Unije. No, oni mogu takvim da se doživljavaju ukoliko se ceni da usaglašavanje domaćih, sa ustanovama Unije nisu u interesu Srbije. Tu spada čitava oblast regionalizacije i mnoga pitanja shvatanja ljudskih prava. Ukoliko srpska javnost smatra da je autonomija, recimo, Vojvodine ili regionalizacije u nekom drugom delu zemlje u neskladu sa onim što se naziva državnim i nacionalnim interesima, nema smisla to kritikovati kao uslovljavanje Evropske unije. Tu je onda reč o tome da zemlja nije spremna, ili uopšte nije kompatibilna sa Evropskom unijom. U kom slučaju integraciji ne bi trebalo težiti. Isto važi za niz drugih problema za koje se smatra da proizlaze iz činjenice da su potrebne promene koje se zapravo ne žele. Propagandno se ističe da je reč o novim uslovima, mada je zapravo reč o usaglašavanju ustanova sa onima u Uniji, što je upravo srž procesa integracije. To je, dakle, problem a ne uslov. Ukoliko zemlja nije spremna da te probleme rešava, ili ih ne smatra problemima već je reč o ustanovama za koje smatra da su u skladu sa njenim suštinskim interesima, ona ne bi trebalo da teži učlanjenju u Evropsku uniju. Isto važi i za najvažnije probleme sa kojima se suočavaju ove tri balkanske zemlje. Normalizacija odnosa između Srbije i Kosova sa konačnim ciljem uzajamnog priznavanja nije uslov koji postavlja Evropska unija, već je jedini način na koji je moguće učlaniti se u nju. To nije, dakle, uslov, već problem. Obe zemlje mogu da procene da li će taj problem rešiti lakše ako ne krenu putem učlanjenja u Evropsku uniju, a mogu i da procene da im je u interesu da ostanu u dugoročnom sukobu (večnom, ustvari, ako se uzme bukvalno parola da „nikada nećemo priznati“). Evropska unija nije, ili nije više, spremna

Prokletstvo prošlosti i izazov budućnosti

PIŠE: NIKOLA SAMARDŽIĆ

da takav nerešiv sukob internalizuje. Ako bi postojala nada da je to preduslov da se on konačno i reši, to bi se moglo pokušati, ali rđavi balkanski primeru čine tu strategiju suviše rizičnom i ne bi trebalo očekivati da će ona biti moguća, bar ne kako sada stoje stvari. Isto važi i za Bosnu i Hercegovinu. Tamo je retorika o zlonamernom mešanju stranih faktora posebno izražena. Navodno se teži centralizaciji ove države, jer je stvarni cilj ukidanje Republike Srpske, a ne integracija u Evropsku uniju. Jasno je, međutim, da bar u meri u kojoj je taj proces konstitucionalne izgradnje Bosne i Hercegovine povezan sa članstvom u Evropskoj uniji, osnovni razlog za uslovljavanje ove zemlje da reši svoje probleme jeste to što Unija ne želi da ih uveze. Uslov je da Bosna i Hercegovina ima ustanove usklađene sa ustanovama Unije, jer se inače preuzimaju problemi za koje Unija nema sredstva da ih rešava. Kao što pravo na veto u ključnim odlukama ilustruje, zemlja članica može da teži da svoje probleme prenese na Uniju, što je razlog da se sve više teži da se od zemalja očekuje da sve ključne, pre svega konstitucionalne probleme reše čak i pre početka pregovora. Istina je da to znači da se Srbija suočava sa ozbiljnom odlukom ukoliko zaista želi da krene putem približavanja Evropskoj uniji i konačno učlanjenja. Jer je potrebno rešavati probleme sa kojima se suočava tako da to bude u skladu sa budućim članstvom u Uniji. Ukoliko javnost prihvati argumentaciju o tome da je rešavanje tih problem evropskim vrednostima u neskladu sa njenim nacionalnim i državnim identitetom, dakle ukoliko smatra da je više u skladu sa njenim identitetom da sa tim sukobima, unutrašnjim i spoljašnjim, živi permanentno, tada je jasno da neće moći i ispuniti uslove za članstvo u Evropskoj uniji. To nije zbog sadržaja tih uslova, već zbog značaja koji se pridaje održavanju sukoba unutar sopstvenog društva i sa svojim susedima. Ako stvari tako stoje, nema mnogo smisla tražiti krivca u tome ako je politika integracije u Evropsku uniju neostvariva.

Evropska integracija je u Srbiji tokom 2011, izgubila većinsku podršku. Evropesimizam i eurofobija su odraz i vrednosnih usmerenja, i konkretnih interesa koji oblikuju mišljenje u javnoj i u privatnoj sferi. Intimne fobije i frustracije našle su odjek u javnom diskursu koji je usaglašen sa osnovnim smernicama medijske strategije koja nepogrešivo oblikuje stavove društva koje hibernira na rubu gladi, siromaštva, neprosvećenosti, u oskudici jasne profesionalne i socijalne perspektive. Razočaranje u domete promena i reformi, u lidere i institucije doprinelo je pasivnosti koja se odražava u nadpolovičnoj nezainteresovanosti za politiku. Ta većina gotovo da je, u procentima i strukturi podudarna s novonastalom većinom suprotstavljenom evropskoj integraciji.

I Evropa i Kosovo, šizofrena poruka s početka tekućeg mandata srpske administracije, relativizovala je svaku političku ideju. Uverenje da je u politici i ekonomiji moguć perpetuum mobile, koji samo troši, bez potrebe da stvara i akumulira, počiva na prividnoj društvenoj ravnoteži koju održavaju, u opipljivoj stvarnosti novo srozavanje na egzistencijalne minimume, i, u elitnim krugovima, korupcija, uzajamno sumnjičenje i uhođenje, ucene i ogovaranje. U brutalnosti i lošim namerama prednjače oni koji su svoju političku odgovornost delegirali na Moskvu, ili na hašku optuženičku klupu. Veoma su indikativni verbalna agresija, nerazvijena pismenost i intelektualna površnost novog srpskog patrijarha kao lidera u političkoj uzurpaciji i neodgovornosti, dok svojim stavovima, kojih se ne stide samo najekstremniji među političarima, olako potvrđuje da je crkva, ne samo u Srbiji, jedna od ispostava tajnih službi odmetnutih od svake civilne kontrole.

Možda je samo naizgled nevažna zabuna oko suštine evropske i kosovske politike. Evropska integracija nametnuta je, namerno iskrivljeno, kao dilema spoljne politike, a zapravo je smisao procesa u reformama institucija. Slično tome, kosovska politika se i dalje smatra domenom unutrašnje politike, za koju se